

Ruraal erfgoed: knelpunten en kansen

Visie vanuit het departement
Landbouw en Visserij

Johan Verstrynghe
Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling

1. Wat is ruraal erfgoed ?

- ➔ Begrip is dynamisch
- ➔ Vanaf 1960 : onder impuls van Unesco vindt het begrip erfgoed ingang
 - ➞ *Aanvankelijk begrip erfgoed vooral betrekking op:*
 - ➞ Zorg voor oudere, waardevolle gebouwen
 - ➞ Landschapsites
 - ➞ Archeologische vondsten
 - ➞ Esthetische waardevolle relictten

1. Wat is ruraal erfgoed ?

- ➔ Vanaf 1990 : begrip veel ruimer ingevuld
 - ➔ *Publieke toegankelijkheid van het bewaarde verleden wordt belangrijk*
 - ➔ *Ook alledaagse cultuur, verhalen, tradities, liedjes, dialecten maken voortaan deel uit van ons erfgoed*
 - ➔ *Agrarisch erfgoed komt meer en meer op de voorgrond*
 - ➔ *Al het waardevolle dat we van de vorige generaties geërfd hebben en dat we op onze beurt moeten doorgeven = ons erfgoed*

1. Wat is ruraal erfgoed ?

➔ Indeling

➔ *Immaterieel erfgoed*

➔ Bv. Verhalen

➔ Bv. oud beeldmateriaal

➔ *Levend erfgoed*

➔ Bv. oude schapen- en runderrassen

➔ Bv. hoogstamfruitbomen

➔ *Roerend erfgoed*

➔ Bv. oude werktuigen

1. Wat is ruraal erfgoed ?

➔ *Agrarisch bouwkundig erfgoed*

- ➔ Cfr. lijst VIOE met 66.000 gebouwen met erfgoedwaarde, waaronder heel wat boerderijen
- ➔ Halt toeroepen aan verdwijnen van hoeves of verloren gaan van de karakteristieke verschijningsvorm en/of monumentale waarde
- ➔ Besluit functiewijzigingen bij bouwkundig erfgoed

1. Wat is ruraal erfgoed ?

➤ *Archeologische resten*

➤ Bv. vroeg middeleeuwse hoeves in het Meetjesland

➤ Bv. Romeinse waterput

➤ *Landschappen*

➤ Geboetseerd door mens en landbouwers in het bijzonder

➤ Besluit:

Agrarisch erfgoed = brede waaier van erfstukken

2. Waarom ruraal erfgoed beschermen?

→ Erfgoed

⇒ = hefboom voor lokaal cultuurbeleid

⇒ Kleurt onze identiteit

→ Komen tot een culturele biografie van een landschap of regio, een levensverhaal: een veelheid van vertellingen

⇒ *Wat is er gebeurd, wat heeft sporen getrokken in de leefomgeving van mensen, wat is tot vandaag de dag aan gang?*

⇒ *Erfgoed weerspiegelt de geschiedenis en de identiteit van een streek.*

→ Verleden tot leven brengen

→ collectief geheugen

2. Waarom ruraal erfgoed beschermen?

- ➔ Herwaardering van ons patrimonium
- ➔ Herwaardering van oude teelttechnieken
 - ➞ *Bv. mechanische onkruidbestrijding inpassen in de moderne bedrijfsvoering*
- ➔ Belevingswaarde van het landschap : zowel landschappelijk als cultuurhistorisch
 - ➞ *Bv. hoeves : bakens in het landschap*
- ➔ Versterken van de biodiversiteit en de ecologische functies

2. Waarom ruraal erfgoed beschermen?

- ➔ Landschap = belangrijk element in de levenskwaliteit van mensen.
 - ➔ *Vlaamse landschappen hebben een grote diversiteit en een bijzondere culturele waarde*
 - ➔ *Het gaat niet alleen om het esthetische aspect (bv. goede bedrijfsinkleding van bedrijfsgebouwen) maar ook om de ecologische en functionele kwaliteiten.*
- ➔ Agro-biodiversiteit is zeer belangrijk
 - ➔ *bv. ziekteresistentie*

2. Waarom ruraal erfgoed beschermen?

- ➔ Beleidsnota's hebben aandacht voor erfgoed
 - ➔ *Beleidsnota leefmilieu en natuur*
 - ➔ *Beleidsnota onroerend erfgoed*
 - ➔ *Beleidsnota ruimtelijke ordening*
 - ➔ *Beleidsnota landbouw, visserij en plattelandsbeleid*
 - ➔ *Beleidsnota toerisme*

3. Wie moet het ruraal erfgoed beschermen

- ➔ Uit vorige : multidisciplinaire aanpak nodig!
 - ➞ *We moeten allen samen ons erfgoed beschermen*
- ➔ Landbouw is een belangrijke economische drager van het platteland
 - ➞ *Cf. LARA rapport 2008*
 - ➞ 62.500 mensen regelmatig tewerkgesteld in Vlaamse land- en tuinbouw
 - ➞ Grootste ruimtegebruiker
 - ➞ Bijna 32.000 land- en tuinbouwbedrijven
 - ➞ Eindproductiewaarde van bijna 5 miljard euro
 - ➞ Netto toegevoegde waarde bijna 1,5 miljard euro
 - ➞ Zeer belangrijk agrobusiness complex
 - ➞ Positief handelssaldo voor landbouwproducten

3. Wie moet het ruraal erfgoed beschermen

- ➔ Boer is voedselproducent, maar dient ook in te spelen op maatschappelijke noden door het aanbieden van rurale diensten ten voordele van natuur, water, erfgoed, ruraal toerisme
 - ➔ *Bv. boer als landschapsbouwer*
- ➔ Boer moet voldoen aan verplichtingen die voortvloeien uit de randvoorwaarden en de codes goede landbouwpraktijken volgen

3. Wie moet het ruraal erfgoed beschermen

- ➔ Vraag is : waar moet de landbouwer voor instaan en waar hoort de landbouwer vergoed te worden omdat hij door de maatschappij gewenste diensten vervult?
- ➔ Landbouwer kan op vrijwillige basis diensten leveren die een maatschappelijke meerwaarde hebben. Hij kan dit ...
 - ➔ *Alleen doen*
 - ➔ *In samenwerking met collega's (coöperatie)*
 - ➔ *Via een clustergerichte aanpak in een regio*

3. Wie moet het ruraal erfgoed beschermen

- Uiteraard zijn diverse Vlaamse beleidsdomeinen, provinciaal en gemeentelijke overheden betrokken bij het erfgoedbeleid
- Samenwerking en integrale aanpak zijn zeer belangrijk
- Mogelijkheden tot publiek-private samenwerking

4. Waar moet het ruraal erfgoed beschermd worden?

- ➔ Bokrijk is leuk, maar de bescherming van het ruraal erfgoed moet ingebed worden in de ontwikkeling van elke plattelandsregio
- ➔ In elke regio dienen erfgoedbescherming, toerisme, agrarisch ondernemen samen te sporen. Alle actoren dienen daar samen hun schouders onder te zetten
- ➔ Bijzonder veel kansen in sterk verstedelijkte gebieden

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

➔ Bottom up

➔ *bv. Leader-gebeuren : motor voor streekontwikkeling*

➔ Gebiedsgerichte werking

➔ Creativiteit

➔ Innovatie en diversificatie

➔ Geïntegreerde aanpak

➔ Partnership en netwerking

➔ Communicatie en samenwerking tussen actoren

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

- ➔ *Voorbeelden van lopende Leaderprojecten*
 - Zorgen voor morgen. Erfgoed als drager voor de ontwikkeling van een dynamische leefbare, Zuidelijke Westhoek (West-Vlaanderen)
 - Vanaf de Koetshuissite over heuvelruggen en valleien, op herontdekking naar het landelijk erfgoed (Vlaams-Brabant)
 - Malende molens, operationaliseren en uitbouw toeristisch potentieel (Oost-Vlaanderen)
 - Veldkapellen getuigen (Antwerpen)
 - Eik onder de - mensen - onder de eik (Limburg)

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

⇒ *Bv. projecten in het kader van as 3*

→ Diversificatie naar niet- agrarische activiteiten;

→ Instandhouding en opwaardering van het landelijk erfgoed

⇒ *Bv. Dorp met toekomst*

→ Algemene doelstelling : dorpsbewoners zelf laten bouwen aan de eigen leefomgeving

→ In een aantal projecten wordt rond erfgoed gewerkt: zeer belangrijk voor de gedragenheid voor erfgoed

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

→ Topdown

⇒ *Bv. Ankerplaatsen en erfgoedlandschappen*

- Landbouwkundige aspecten dienen meegenomen te worden
- Betrokkenheid van het beleidsdomein en de landbouwsector in een zo vroeg mogelijk stadium is gewenst
- Multidisciplinaire aanpak is vereist
- Afstemming met andere processen is noodzakelijk
- Reële inspraakmogelijkheden nodig

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

➔ Geïntegreerde aanpak

- ➔ *Landinrichting en ruilverkaveling nieuwe stijl*
 - ➔ Hebben aandacht voor ruraal erfgoed in het landschap
 - ➔ Leiden tot win/win situaties voor alle betrokken actoren
- ➔ *Belangrijk is dat boeren kunnen ingeschakeld worden bij het beheer van landschap, natuur en erfgoed (groene diensten, blauwe diensten, erfgoeddiensten)*
- ➔ *Belangrijk is dat boeren hierbij ondersteund worden*
 - ➔ individueel : via bedrijfsplanners (VLM)
 - ➔ in groep : via projecten

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

➔ *Voorbeelden*

- ➔ Interreg III a-project : "Boeren bouwen aan het landschap"
- ➔ ECO²-project : "Economie en ecologie verzoenen"
- ➔ ADLO-demonstratieprojecten
 - ➔ *Op weg naar landschapsbeheer met schapen*
 - ➔ *Behoud van bedreigde rundveerassen door een goede marketingstrategie en een rendabele bedrijfsvoering*

➔ *Belangrijk is een structurele ondersteuning*

- ➔ Bv. Agro/aanneming : geeft een gepaste omkadering
- ➔ Agrarisch aannemingswerk organiseren en de coördinatie ervan verzorgen

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

- ⇒ *Belangrijk is dat land- en tuinbouwers respect opbrengen voor het landschap door een verzorgde agrarische architectuur ...*
- Schaalvergroting en aandacht voor beeldkwaliteit
- Samenspel van functionaliteit, esthetiek en betaalbaarheid: ook hier is een multidisciplinaire aanpak vereist, rekening houdend met de ontwikkelingsmogelijkheden van het bedrijf
- Verschillende ontwikkelingen : grote gespecialiseerde bedrijven die produceren voor de wereldmarkt en kleinschalige verbrede bedrijven die produceren voor de lokale markt en diensten verlenen

5. Hoe moet het ruraal erfgoed beschermd worden

- ➔ *Belangrijk is : communicatie en inspraak*
 - ➔ Rekening houdend met de bedrijfseconomische aspecten van de landbouwbedrijvigheid en de technische inpasbaarheid
 - ➔ Zorgen voor rechtszekerheid
 - ➔ Niet controleren en straffen, maar in de eerste plaats stimuleren
 - ➔ Zorgen voor draagvlak
 - ➔ Zorgen voor billijke vergoedingen
 - ➔ Behouden van de landbouwactiviteit
 - ➔ Proberen zoveel mogelijk ingrediënten samen te brengen
 - ➔ Bv. kunst op het hof van KVLV : werken van kunstenaars tentoon stellen in al dan niet historische boerderijen
 - ➔ Zoveel mogelijk samenwerken, waarbij iedereen zijn/haar specialiteit als troef uitspeelt

6. Rol Europa bij het beschermen van het erfgoed

- ➔ Naast waterbeheer, hernieuwbare energie, biodiversiteit en klimaat ook erfgoed volop aan bod laten komen in de programma's voor plattelandsontwikkeling
- ➔ Kan er gewerkt worden met steun voor verenigingen voor agrarisch natuurbeheer en erfgoedbeheer in combinatie met de individuele beheersovereenkomsten ?
- ➔ Kan de individuele landbouwer zelf zijn beheerspakket (inclusief erfgoedbeheersovereenkomsten) samenstellen qua inhoud en periode, dit op basis van zijn bedrijfssituatie, zijn motivatie en inzichten en de kenmerken van zijn streek ?

7. Besluit

- ➔ Heel wat **uitdagingen**, ook heel wat **kansen**
- ➔ Binnen de beleidslijnen : noodzaak aan
begeleiding en maatwerk
- ➔ We moeten er **samen** aan werken.